

A kárpátaljai Gyula helynevei

Bevezető

Kárpátalja magyar településeinek földrajzi névanyagát az eddigi helynévkutatások már jórészt felszínre hozták. Igaz ez főként a magyarság központi térségére, Beregszászra és környékére. Ami Ugocsa, Ung és a szórvány magyar települések névanyagát illeti, a helynévkincs lejegyzése, nyelvészeti feldolgozása folyamatban van.

Két éve kapcsolódtam be a helynévkutatás munkájába. Kutatási területem Ugocsa megye mai kárpátaljai része. Természetesnek tűnt annak a térségnek a névanyagával nyelvészetileg foglalkoznom, melynek jómagam is szülőtte vagyok, így részese lehetek az újjáéledő kárpátaljai magyar helynévkutatásnak. Folyamatban lévő kutatásom célja az Ugocsa megye mai kárpátaljai területén található magyar, illetve vegyes lakosságú falvak település- és mikronévanyagának nyelvészeti vizsgálata, különös tekintettel a 20. század elejétől napjainkig terjedő időszakra.

Gyula

A település nevének hivatalos megnevezése és ejtése *Gyula* (*-n, -ról, -ra; gyulai*). Ukrán nyelvi hivatalos névváltozata: *Дюла*. A helybeli és környékbeli lakosság *Szólősgyula* néven is említi.

Gyula magyar település Ukrajna kárpátaljai területén, az Északkeleti-Kárpátokban lévő Avas-hegység nyugati lejtőjének lábánál. Közigazgatásilag Ugocsa megye Nagyszőlősi járásához tartozik. A járási központtól, Nagyszőlőstől kb. 20 km-re délkeletre fekszik Újakli és Hömlóc községek szomszédságában. Lakossága a 2001-es népszámlálás adatai alapján 1421 fő (MOLNÁR–MOLNÁR D. 2005: 84). Hegyaljai falu lévén, s mivel a főútvonaltól több kilométerre kerül el, Gyula elzárt településnek is tekinthető, amint az egyik megyei magyar lap 2005. május 7-i kiadványának egyik cikkírója is megjegyzi: „Ha azt mondom, Kárpátalja legeldugottabb magyar községei? — Én erre azt válaszolom: Palló, Bátfa, Kuklya, Akli, Gödényháza, Szólősgyula” (KOVÁCS 2005).

A falu lakosságának kb. 96%-a református, 3%-a görög katolikus és 1%-a az Evangéliumi Keresztyén Egyház tagja. Kb. hatszáz éves templomát 1580-tól a reformátusok birtokolják.

Gyula megtelepülése feltehetően 1337–1396 között történt. „Az Akli és Feketeardó között 1337-ben megvont határ leírásában még nincs említve, jöllehet ez a határ ma gyulai földön húzható meg, ami arra mutat, hogy Gyula csak ezután keletkezett. Nevével először 1396-ban találkozunk (...) A nyalábi urada-

lom tartozéka volt, s területe Akliéből, nagyobb részben pedig az uradalomhoz tartozó Feketeardóéból szakadt le, ennek dacára lakossága, mely kezdettől fogva magyar volt, s általában kevés hullámzásnak volt kitéve, közösséget délkeleti szomszédja, a Káta nemzetség által telepített Tamásváralja lakosságával sejtet ... Gyula a nyalábi uradalom birtokosai, előbb Drág vajda, majd a Perényiek kezén tűnik fel, a hagyomány, illetve a Gyula és a Káta birtokok jobbágyságában korán felismerhető névegyezések arra mutatnak, hogy megtelepítésében elsősorban a Káta-jobbágyoknak volt részük. A falu fölött emelkedő szőlőhegyen más községbelieknek is voltak szőlőik.” (SZABÓ 1937: 359). A község hegyére és erdejére a Perényiek törvényei vonatkoztak.

Az 1717-es tatárjárás a falut is érintette. Déli részén az ún. Vérvölgy (Kövesút) a tatár betörés színhelye.

A 20. század elejéről fennmaradt írásos emlék így számol be Gyuláról: „Mintegy 198 házból álló s 719 főnyi nagyobbbrészt református vallású lakossággal bíró falucska a névtelen patak két partján a Kupabatarcs patak közelében fekszik” (ACZÉL 1908: 60). 1919–1938 között a falu csehszlovák uralom alá tartozott, majd Magyarország fennhatósága alá került.

A falu nevének első adata 1396-ból való: *Gywla*, később is *Gyula* alakban szerepel (amely török eredetű személynévből származik, ennek eredeti jelentése ’fáklya’), az 1898–1907 közötti helynévrendezés során *Szöllősgyula*, a csehszlovák uralom alatt *Dula* néven volt ismert. 1938–1944 között *Szöllősgyula*, 1946-tól ukránul *Julivci*-nek nevezik, majd 1995-től hivatalosan is újra *Gyula*. A hatósági úton megállapított ukrán *Julivci* [többes sz.] ’Szőlősgyula’ a magyar helynévből való (FNESz).

Gyula határának helyneveiről a PESTY FRIGYES gyűjtését közlétező helynévtárban (MIZSER 1999, 59 gyulai helynév), valamint SZABÓ ISTVÁN monográfiájában olvashatunk (1937: 359–363).

Az alábbiakban a 2009-ben végzett gyűjtésem eredményeit bocsátom közre. Az adattárban szereplő címszavak után a népi kiejtésnek megfelelő alakot tüntetem fel, s mivel ez utóbbi több esetben megegyezik a köznyelvi alakkal, így azt tildével (~) jelölöm. Ezt követik a helynévhez illeszkedő *hová?* kérdésre felelő helyhatározóragok, majd zárójelben található a térszíni formára és a művelési jellegre vonatkozó rövidítés. Ezek után gondolatjellel elválasztva a denotátum leírását adom meg a lokalizációjával együtt, valamint közlöm az adatközlőktől hallott névmagyarázásokat. Ahol az adat szerepel a PESTY-féle gyűjtésben is, utalok rá. Egy esetben fordul elő poliszém helynév, melyet indexszámmal különböztetek meg (*Almás¹*, *Almás²*). Az adattár összeállításának mintájául CSOMORTÁNI MAGDOLNA munkáját (2004) vettem alapul.

Adatközlőim Barta Katalin (1960), Barta Mária (1927), Hevesi Margit (1954), Hevesi Tibor (1978), Kis Ferenc (1968), id. Nagy Lajos (1937), Nagy Mária (1977) voltak. Segítségüket ezúton is hálásan köszönöm.

Gyula határának és belterületének helynevei

Alsó-láz *Āso-láz, -ba* (Vö, e) — A Kémény-kő és a Hármashatár közötti völgy bejáratának kezdete. A szláv eredetű m. *láz* 'ösvény, csapás; kis darab szántóföld a hegyekben; irtvány az erdőben; az erdőnek az a helye, ahol a vihar kidöntötte a fákat' jelentésű földrajzi köznévv. még ukr. N. *лаз* 'erdei tisztás' (TESz., FNESz., ÚMTsz.). Korrelatív névpárja: **Felső-láz**.

Akác hossza ~, *'ba, -ra* (Ho, e) — A Csető-bánya déli részétől kezdődő erdőszerű, akácfaikkal benőtt terület, mely magában foglalja az Akácost is.

Akácós ~, *-hoz, -ba* (Ho, e) — A keleti részen a Baglyos és a Csepei-bánya közötti akácfaikkal beültetett terület. Az Akác hossza megnevezésű terület déli része.

Akli út *Aklisi út, -ra* (Úsz) — A Fő út (v. Kossuth út) folytatása a falun kívül. A Gyula és Újakli közötti útszakasz.

Almás¹ ~, *-ba* (Ha, gy) — Keleti irányban elterülő gyümölcsös a Hosszú-hát és a Polák-erdő között.

Almás² ~, *-ba* (Ha, gy) — Délkeletre, a Vértölgyétől Újakli határáig elterülő gyümölcsös.

Alsó-erdő ~, *-re, -n* (S, e) — A falu nyugati határában levő vasút melletti különálló erdőség, mely a falut körülölelő hegyvonulathoz képest alacsonyabban fekszik.

Alvég ~, *-re* (Fr) — A falunak a központi útelágazástól délre elterülő lakott része. Korrelatív névpárja: **Felvég**.

Antal-tag ~, *-ba* (S, sz) — A Batár-folyó és a Vasút közötti nagy kiterjedésű mezőrészt a gyulai és feketeardai földek határában.

Antal tagja ~, *'ba*. L. **Antal-tag**.

Ardai-hegy ~, *-re* (Ho, e) — A mai **Gyulai-hegy** 1945 előtt használatos megnevezése.

Avas-hegység *-be* — Hegység a Tisza és a Túr között. A m. *avas* 'makkoltásra szolgáló erdő; nagy fákból álló, öreg erdő, rengeteg; tilalmas erdő' egyszerű földrajzi köznévből keletkezett (FNESz., TESz.). E hegység nyugati lábánál terül el Gyula. E helynév használati köre eléggé szűk, főként a helybéli értelmiségiek szókincsében aktív.

Baglyos *Bagjos, -ba* (Ha, e) — Az Akácostól a falu temetője feletti térségig terjedő, fákkal sűrűbben benőtt erdőszerű terület. Névváltozata: **Mély út**.

Bakó-kút ~, *kuttya, kuttyához, -ra* (F) — Kútként használt mezei forrás a Bakó-tanya közelében.

Bakó-tanya ~, *'ra* — Az északkeleti faluhatárhoz közel esik, a Bakó család lakja.

Balázs-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — Az Akácós fölött, a Lajos útja kezdeténél levő közkedvelt forrás.

Bánya L. **Csető-bánya**.

Barta-tanya ~, *'ra* — A falu keleti részén elterülő domb tetején levő sorház összefoglaló neve. Főként Barta nevű családok lakják jelenleg is.

Barta-tag ~, *-ba* (S, e, sz) — A Popovicstól északkeletre a Hömlőci-tóig elnyúló földterület. Előtagja családnév.

Batár ~, *-hoz, -ra* (Fo) — A falu északi, északnyugati határán keresztülfolyó vízfolyás, melynek egykor bővizű medre napjainkra sekélyesebbé vált. A *Batár* víznév bizonyára török eredetű, s az ótörök *bat-* 'elmerül, elsüllyed; lenyugszik, lemegy (égitest)' ige *-ar* képzős származéka; vö. ótörök *batar* 'nyugat'. Az ukr. *Бпamове* 'Batár' 1946-ban keletkezett tudatos szlávositással (FNESz.). Névváltozata: **Batár-folyó, Kanális.**

Batár-folyó ~, *-hoz, -ba*. L. **Batár.**

Béke út *-ra* (Ú) — Mellékutca a falu délkeleti részén.

Cinterem ~, *-hez*. — A régi iskola egykori épületének helye. A református templomtól déli irányban. Ma a területén a református egyház kisebb építménye és egy félkész fundamentum áll.

Csepei-bánya ~, *'ra, 'hoz* (Ho) — A keleti részen, az Alsó-láz és az Akácok közötti egykor bányaként használt köves hegyoldal. A közelben elterülő Csepe község egyik tehetős lakosának tulajdonában volt egykor.

Cseresznyés ~, *-hez, -be* (Do, gy) — A temető mellett délre elterülő, főleg cseresznyefákkal beültetett gyümölcsös földterület.

Csető ~, *-höz, -re* (Ho, e) — A Csető-bánya fölötti erdőréssz.

Csető-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — A Csető-bánya aljában levő forrás.

Csető-bánya ~, *'ra, 'hoz* (Ho) — A keleti részen a falu fölött magasló kőbánya. Névváltozata: **Bánya, Nagy-bánya.**

Csóbán-tag ~, *-ba, -hoz* (S, sz) — Az Alsó-erdő és a Pusztaráta közötti terület, a Batár-folyó partján. Egykori tulajdonosáról kapta a nevét.

Csalános *Csonaras, Csonáras, -ba, -hoz* (S, sz) — 1864: *Csanálos* (P). A falutól nyugatra az Ócska-Batár partján elterülő mezei rész a Furdi-tag és a Nyáras között. Alapja a köznyelvi *csalán* szó nyelvjárási *csonár* változata (ÚMTSz.).

Diós ~, *-hoz, -ba* (Ho, e) — A Köves-mál-háttól délebbre elterülő, diófákkal sűrűn benőtt erdőréssz.

Dobonyos *Dabanyas, Dabonyos, Dobonyas, -ba* (S, sz) — 1864: *Dobonyos* (P). Személynévi eredetű helynév.

Domokos-birtok ~, *-ra* (Ho, e) — A Gazdák erdejének középső szakasza. Előtagja családnév, mely ma is él a falu névhasználatában.

Doromboló-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — Délkeleti irányban, az Orbányos és a Macska-hát között levő forrás.

Égerfás ~, *-ba* (S, sz) — A falu délnyugati részén elterülő egykor mocsaras térség a főút és a Kis-Láz között.

Éger-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — 1864: *Egerforás* (P). A falutól délkeletre az erdő alján, az Úrbéres és az Almás közötti területen levő forrás.

Egyház erdeje *Etyház erdője, Etyház erdejébe, 're* (Ho, e) — A falutól délkeletre a Lajos útja és a Sági Berti erdeje közötti erdőréssz, a Baglyostól délebbre eső terület.

Egyház forrása ~, *Egyház-forrás*, ~, *-ra*, *-hoz* (F) — Az Egyház erdejében lévő kisebb forrás megnevezése.

Erdei út *-ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Kerti útról nyílik.

Farkas-gödör ~, *-höz* (G) — A Vaskapu mellett lévő, fáktól erősen árnyékolt kisebb árok megnevezése.

Felnyúló *Fényulló*, *-hoz* (Do, sz) — 1864: *Felnyúló* (P). A Fő úttól nyugati irányban, a kertek alatt elterülő dombos mezőrész, mely ma kifarcellázott földrészekből áll.

Felső-láz *Fēső-láz*, *-ba* (Vöf, e) — A Hármashatár előtti erdőrész a falutól „feljebb” lévő része, melynek kiterjedése az Alsó-lázénál nagyobb. Korrelatív névpárja: **Alsó-láz**.

Felvég *Fēvég*, *-re*, *-ről* (Fr) — 1864: *Felső faluvég* (P). A falunak a központi útelágazástól északra elterülő lakott része. Korrelatív névpárja: **Alvég**.

Ferma ~, *-hoz*, *-ra* (É) — A falu mellett délkeleti irányban elterülő nagyobb terület, mely alig másfél évtizede még állattartásra és takarmányfeldolgozásra használt épületegyüttesből állt.

Ferma út ~, *útja*, *-ra* (Úsz) — A Fő úttól elágazó kikövezett mellékút, mely a Fermára visz.

Fő út ~, *-ra* (Ú) — Az Új-Akli és Hömlóc közötti út. A Gyulát átszelő része a *Kossuth út* megnevezést viseli.

Fogarasi-birtok *Fogarasi-erdő*, *erdeje*, *erdejére*, *-ra*, *-hoz* (Ho, e) — Az Akác hossza fölötti hosszabb erdei szakasz a Hosszú-háttól egészen az Egyház erdejéig. Egykor a Fogarasi-grófok gyulai birtokának erdei része volt.

Furdi-tag ~, *-ba*, *-hoz* (S, sz) — 1864: *Furdi* (P). A falutól délnyugatra az Ócska-Batár partján, a Furdi-tag és a Csalános közötti térség. Az előtag az egykori tulajdonosára utal, vagyis személynévi eredetű.

Fülöp-tag *Fülep-tag*, *-ba*, *-hoz* (S, sz) — A Felnyúlótól északra lévő, a Korsenszki-taggal határos laposabb mezőrész a Fő út mentén. Feltehetően egykori tulajdonosáról kapta a nevét, de jelenleg Fülep nevűek nem élnek a községben.

Gazdák birtoka ~, *-ra* (Ho, e) — A falutól délkeletre a Macska-hát és az Úrbéres közötti hosszabb erdőrész. Összefoglaló megnevezése a *Sápi*-, *Szabó*-, *Domokos*-, *Oroszi*- és *Fogarasi-birtokoknak*.

Gazdák erdeje ~, *-be*. L. **Gazdák birtoka**.

Gesztenyés ~, *-be* (Ha, e) — A falutól délre az Úrbéres területén lévő, gesztenyefákkal sűrűn benőtt erdőrész.

Gyulai-hegy ~, *-be*, *-re*, *-hez* (H, e, k, l) — Az Avas-hegység nyugati lábánál elterülő hegyrész. Botanikailag védett terület, 176 hektáron terül el a Vihorlat-Gutini gerincen, a Nagyszőlősi járásban. A mai Akli-hegy egykori megnevezése, ahol gyulai lakosok egykor állatokat legeltettek.

Gyümölcsös utca *-ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Kerti útról nyílik keleti irányban.

Hájó-szikla ~, *-hoz*, *-ra* (Szi) — Hömlóc és Gyula határrészén található, hajóorrhoz hasonló, nagy méretű sziklatömb.

Halastó ~, *-ra, -ba* — 1864: *Halastó alja* (P). A temető és az Erdő utca között lévő természetes tó, melynek egykor tiszta vize halban bővelkedett. Alig néhány évtizede még télidőben a helyi gyerekek, fiatalok körében közkedvelt kocsolyapálya volt. Mára sással benőtt, vize elszíneződött.

Halastó-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — A Halastótól keletre található forrás, mely nevét a közelében lévő tóról kapta.

Hármas-határ ~, *-ra* (Ht, e) — A falut félkörben átölelő hegyláncnak a falutól legtávolabbi, még határon inneni erdőrésze. Nevét a folyton változó „tulajdonosokról” kapta, hisz az itt húzódó határ magyar–ukrán–román elkülönülést is jelentett.

Hegyfar ~, *-hoz* (Ho, e) — Új-Akli és Gyula határán elterülő hegyoldal.

Hideg-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — Az Almás mellett, a Hosszú-hát tövében lévő forrás a szokottnál is hidegebb és kristálytisza vizéről nevezetes a lakosok körében.

Homokbánya ~, *'hoz* (S, sz) — A Nyáras és a Sápi Berti-tag közötti homokos talajú sík terület.

Hosszú-föld *Hosszuföld, -re* (S, sz) — A Vince-dombtól nyugati irányban húzódó mezei rész az Ócska-Batár mentén.

Hosszú-hát ~, *-ra* (Ho, e) — 1864: *Hosszú hát* (P). Az Almástól a Hármas-határig húzódó nagyobb erdőrész, nyugatra a Nagybányánál ér véget. Névváltozata: **Landó erdeje**.

Ifjúság út *-ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Gyümölcsös utcáról nyílik.

Jánvári-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — Az egykori Polák-erdő területén, ma felparcellázott földek határán található e forrás. A leglátogatottabb források egyike. Nevét a néhány évtizeddel ezelőtti birtokos vezetéknevéről kapta. Jelenleg nem élnek Jánvári nevűek a településen.

Jégverem ~, *Jégvérem, -hez* (S, sz) — 1864: *Jégverem* (P). A Kossuth úttól a Batár-folyóhoz vezető mezei út bal oldalán elterülő mezőrész. A megáradt folyó kiöntött vize télvíz idején jéggé fagyott, megnevezését tehát innen kaphatta.

Kanális ~, *-ba, -hoz*. L. **Batár**.

Kanális út ~, *útja, -ra, -hoz* (U) — A Kanálishoz vezető mezei út.

Kanyar ~, *-ba, -hoz* (Úsz) — A falu központjának is nevezett terület; a Kossuth út és az abból elágazó Kerti utca kezdete; útelágazás.

Kavicsbánya ~, *'hoz* (S, k) — A Nyáras keleti részén levő kavicsos, egykor dombszerű magaslat, mely mára sík területté vált. Névváltozata: **Porond-bánya**.

Kémény-kő ~, *Kéménykü, -höz* (Szi) — A Csepei-bánya fölötti erdőrézben lévő nagyobb szikladarab formájáról kapta megnevezését. Mára mohával benőtt, formáját veszített kődarab, mely egykor még ép barlang, az ún. Török-pince bejáratául szolgált. Nevének alaprésze a N. *kő* 'kiemelkedő szikla' egyszerű földrajzi köznévi (ÚMTsz.).

Kerti út *-ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Kossuth útról nyílik, s mely egyben a község iskolájának és rendelőjének az utcája is.

Kisasztal ~, -hoz (Ha, e) — A Balázs-forrás közvetlen közelében elterülő kisebb erdőrészt, mely névátvitel útján kapta nevét. Alig tíz évvel ezelőtt egy fából készült „kis asztal” várta itt a kirándulókat. Forrás melletti pihenőhelynek számított.

Kis-erdő ~, -be, -re (S, e) — Nyugatra az Ócska-Batár és az Alsó-erdő közötti kisebb erdőség. Egykor az Alsó-erdő része volt. Erdőirtás során szakadt le, és vált különállóvá.

Kis-híd ~, -hoz, -ra (Hí) — A Homokbánya és a Fő út közötti kisebb árok egykori hídja, melynek megnevezése még ma is él a köztudatban.

Kis-láz ~, ba, -hoz (S, k, sz) — 1864: *Kis Láz* (P). Az Ócska-Batár partján, az Éger-fástól nyugatra elterülő mezőrész.

Kis út *Kis ucca*, -ra, -ba (Ú) — A Petőfi utca népi megnevezése. Nevét rövidségéről kapta.

Korsenzki-tag ~, -ba, -hoz (S, sz) — Földbirtok a Fő út mentén, a falutól északra, a Fülep-tag mellett. Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Kossuth út -ra (Ú) — Fő út, mely a falut teljes hosszában átszeli.

Köves-mál-hát ~, -ra (Ho, e) — 1864: *Köves mál hát alja* (P). A falutól délkeleti irányban a Gyulai-hegy határrészén elterülő nagyobb kiterjedésű erdőrészt. A hegyoldal kavicsos, kisebb kiálló szikladarabokkal. A helynév középső eleme a N. *mál* ’zömmel déli, napsütötte hegyoldal’ jelentésű földrajzi köznévtől (TESz.). A *hát* névelem szintén ’hegyoldal’ jelentésű földrajzi köznévtől (ÚMTsz.).

Kövesút ~, -ra, -hoz (Úsz) — A Gazdák erdeje és a Ferma között lévő területen két domb közötti erőteljesen kavicsos út, melyhez legenda is fűződik: az egykor élt Gyula nevű gazda és Tamás, tamásváraljai gazda családi viszálykodás miatt csatát vívtak, s ennek emlékére őrizi a Kövesút névváltozata és egyben gyakrabban használt megnevezése a **Vér völgye**. Ténylegesen viszont a tatár betörés színhelye volt.

Laci-forrás ~, -ra, -hoz (F) — A falutól délre, a Hegyfarhoz közeli területen, a Veres völgyében található. A névadó személye napjainkban már ismeretlen.

Lajos út ~, -ra, -hoz (Ú) — A Gyulát Aklihegygel összekötő erdei út. Az Akácós fölötti részen, a Balázs-forrás mellett veszi kezdetét, s tart egészen a Köves-mál-hátig. A leggyakrabban használt erdei utak egyike. A névadó pontos kiléte ismeretlen.

Lajos útja ~, *uttya*, -ra. L. **Lajos út**.

Landó erdeje ~, -be, -re. L. **Hosszú-hát**.

Legelő ~, -re (S, l) — A falu nyugati határában, a Kanálistól a Felnyúló melletti árokig terjedő mezőrész, szarvasmarhák legeltetésére használt legelő. A Kanálishoz vezető út mentén e mezőrészből elkerített kisebb területet lovak legeltetésére használják.

Lénárd-forrás ~, -ra, -hoz (F) — Az Orosz-kert és az Almás határán, az erdő aljában lévő forrás. Nevét az adott földterület egykori tulajdonosának keresztnévéről kapta.

Lóga-barlang ~, -ba, -hoz (B) — A Kémény-kő bejáratától kezdődő barlang, melyet a falu lakossága veszélyessége miatt betemetett. Nevadója egy Lóga nevű partizán volt.

Macska-hát ~, -hoz (Ha, e) — Délkeleti irányban, az Orbányos és a Gazdák erdeje közötti erdőség. Nevének eredete ismeretlen.

Meleg-oldal ~, *ódal*, -ba, -ra (Ho, e) — A Kémény-kő déli, napsütötte oldala.

Mély út ~, -ra (Ú) — Az erdő mentén húzódó útszerű erdei járat. A *Baglyos* egy részének megnevezése.

Mező utca *'ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Kossuth útról nyílik.

Mogyorós ~, -ba, -hoz (Ho, e, gy) — 1864: *Mogyorós* (P). A temető és a Vér völgye közötti erdőszéli terület.

Mogyoró-forrás ~, -ra, -hoz (F) — 1864: *Mogyoros forás alja* (P). A Gazdák erdejének szélén, a Vér völgye melletti forrás.

Morvai-föld *Morvai-föld*, -re (S, ke) — Kisebb földterület a Wágner-tag és a Simon-tanya között. Tulajdonosáról nevezték el. Jelenleg nem él családnévként a falu névhasználatában.

Nagy Anna-domb ~, *dombjára* (D, k, sz) — 1864: *Nagy Anna* (P). A falutól nyugatra, a Batár-folyó partján, a Tibák-tanyától keletebbre levő dombnak már csak kisebb maradványa. Az 1950-es években mezőgazdasági okokból szántófölddé alakították. A névadó személye napjainkban már ismeretlen.

Nagy-bánya ~, -ba, -hoz. L. **Csető-bánya**.

Nagy-Csető ~, -höz, -re (Dt, e) — A Csető-bánya tetején levő, fákkal, bokrokkal sűrűn benőtt erdőrész.

Nagy-kert ~, -be (Ha, e, ke) — A Lénárd-forrás fölötti erdőszéli rész a Veres völgyétől északra.

Nyáras ~, -ba, -hoz (S, sz) — A falutól nyugati irányban, az Ócska-Batár partján levő, egykor nyárfával benőtt mezei terület, a Csalános és a Sági-tag között terül el.

Nyáراسi-híd ~, -ra, -hoz (Hí) — Az Ócska-Batáron átívelő kisebb híd, mely a patak partján elterülő Nyáras mezőrésze-ről kapta a nevét.

Nyíres *Nyires*, -re (Ha, gy, ke) — A falu déli részén szőlővel beültetett erdőszéli terület.

Ócska-Batár ~, -hoz, (P) — Nyugat–délnyugat irányba folyó kisebb patak, a Batár-folyó mellékága. Előtagját feltehetően a folyó szabályozása után kaphatta a régi vízszakaszra utalva. Az új Batár-folyóhoz képest elhanyagolható, kisebb méretű, sekélyebb vizű.

Orbánys ~, -ba (Ho, e) — A falutól délkeletre a Lajos útja és a Macska-hát közötti erdőrész. Elnevezése feltehetően egykori tulajdonosának vezetéknevére vezethető vissza.

Oroszi-birtok ~, -ra, -hoz (Ho, e) — A Szabó-tag melletti erdőrész, a Gazdák erdejének része. Előtagja személynév, egykori tulajdonosának vezetékneve. Ma az egyik leggyakoribb családnév a településen.

Orosz-kert ~, *-be* (Ha, gy) — A falutól délre az Úrbéres és a Hegyfar közötti gyümölcsösökkel benőtt erdőszéli és mezei rész egészen a főútig. Feltehetően a szovjet érában való létrejöttével magyarázható az *orosz* előtag.

Pap tagja ~, *'ba* (S, sz) — A falutól délre elterülő nagy kiterjedésű mezőrész a Sápi-tag és az Alsó-erdő között. A református egyház tulajdona volt, a község mindenkori református papjáról nevezték el.

Parókia ~, *'hoz, 'ra* — Az Alvégen lévő épület a református templommal szemben helyezkedik el. 1946–1964 között iskolaként funkcionált, majd 2000-ig óvodaként. Jelenleg a református lelkész és családja lakja.

Petőfi utca *'ra* (Ú) — Mellékutca, mely a Kossuth útról nyílik. Népi megnevezése: Kis ucca.

Péter út ~, *-hoz, -ra* (Ú) — A Picskor-forráson túl, az Almástól kiinduló erdei út. A névadó személye napjainkban már ismeretlen.

Péter útja ~, *uttya, 'ra*. L. **Péter út**.

Picskor ~, *-ra, -hoz*. L. **Picskor-forrás**.

Picskor alja ~, *ajja, aljára, -ba* (Vö) — A Picskor-forrástól nyugatabbra eső völgyes terület, amely egykor vályogkészítés helye volt.

Picskor-forrás ~, *-ra, -hoz* (F) — 1864: *Piczkor Fórá*s (P). A falutól délkeletre, az Úrbéres erdőrésszel szélén levő kristálytisza forrás. A falu legnagyobb és egyik legkedveltebb forrása. A pontos névadó kiléte immár ismeretlen.

Picskor út ~, *útja, -ra, -hoz* (Ú) — A Picskor-forráshoz vezető erdőszéli út az Almás és a megművelt földterületek között.

Polgár-forrás *Pógár-forrás, -ra, -hoz* (F) — A Köves-mál-háttól nyugatra elterülő Diós erdőrésszel aljában levő forrás. Az egykor a Polgár család tulajdonában levő erdőrészen található.

Poláké ~, *-ba* (Ha, e, k, l, sz) — A falutól keletre a Hosszú-hát megnevezésű erdőrésztől lenyúló erdősáv. Egykori tulajdonosáról kapta nevét. Névváltozata: **Polák-erdő, Polák-hegy**.

Polák-erdő ~, *erdeje*. L. **Poláké**.

Polák-hegy ~, *-re, -be*. L. **Poláké**.

Pona ~, *'ra, 'hoz* (S, ke, l) — Az Akácostól dél-délnyugati irányban elterülő mezőgazdasági földterület. Az Erdei utca korábban lakatlan bal oldali része, melyet napjainkban házakkal építenek be. Nevét feltehetően egykori tulajdonosáról kapta.

Porond-bánya L. **Kavicsbánya**.

Popovics ~, *-hoz* (Ho, e, ke) — A Hömlőc és Gyula határán levő, fákkal benőtt terület az ottlakó családról kapta a nevét.

Popovics-kút ~, *-ra, -hoz* (F) — A Popovics földterületen levő forrás, melyet kúttá alakítottak.

Popovics kútja ~, *kuttya*. L. **Popovics-kút**.

Pusztá-ráta ~, *ra*, *-hoz*, *-ba* (S, l) — A Batár-folyó jobb partján a Csepe és Gyula közötti határtól a vasútig húzódó nagy kiterjedésű mezei terület, mely terméketlen földjéről kapta nevét.

Rákos ~, *-ba*, *-hoz* (S, sz) — A Csalános mellett, az Ócska-Batár partján lévő kisebb mezei rész.

Reketyés ~, *-be*, *-hez* (S, sz) — 1864: *Reketye* (P). A Felnyúlótól déli irányban lévő földterület, mely egészen a kertek végéig tart; egykor reketyefákkal benőtt mezei rész volt.

Ritus ~, *-ba* (Ho, e) — A Köves-mál-háttól északra elterülő erdőréssz, a Vida és a Felső-Láz között.

Ritus-forrás ~, *-ra*, *-hoz* (F) — A Ritus erdőrésszben lévő kisebb forrás.

Rózenfeld-forrás *Rózenfelt-forrás*, *-ra* (F) — A Smilku-akácós fölött, a Popovics-birtok és a Bakó-tanya közötti földterületen lévő forrás. Megnevezése személynévi eredetű, az adott terület egykori birtokosáról kapta.

Sápi-tag ~ *-ba*, *-hoz* (S, sz) — A Tibák-tanyától keletre levő földterület, a Homokbánya és a Nagy Anna-domb között. Megnevezését a mezőrészt hosszú ideig birtokló tulajdonosáról kapta. A Sápi családnév ma is élő név, sőt az egyik leggyakoribb a településen.

Sápi Berti-tag L. **Sápi-tag**.

Sápi Berti erdeje ~, *-be* (Ho, e) — A falutól délkeletre, az Orbányos és az Egyház erdeje közötti erdőréssz. Tulajdonosáról nevezték el.

Sápi-birtok L. **Sápi-tag**.

Sáros-patak ~, *-ba*, *-hoz* (Psz) — 1864: *Sáros patak* (P). Az Ócska-Batárnak a Nyárási-hídtól egészen a Kanálisig húzódó szakasza. A bal partján, a Jégverem közeli vízenyősebb földtől sárgás, sárosabb vizéről kapta megnevezését.

Setét-bükk *Setédbükk*, *-be* (Ho, e) — A Nagybányától dél-délkeleti irányban elterülő, fákkal sűrűn benőtt erdőréssz.

Sikátor ~, *-ba* (Úsz) — A Kossuth út és a Temető út közötti szakasz kezdetének megnevezése.

Síkos-híd *Sikos-híd*, *-ra*, *-hoz* (Hi) — A Batár-folyó alsó szakaszán egykor jó állapotban levő híd. Napjainkban már használhatatlan.

Simon-forrás ~, *-ra*, *-hoz* (F) — A Polák-hegytől nyugatra, a Simon-tanyán található magántulajdonban levő forrás.

Simon-tanya ~, *-ra* — A Polák-hegytől nyugatra, a Morvai-föld és a Barta-tanya közötti földterület. Egykori tulajdonosáról kapta nevét.

Smilku-akácós ~, *-ba*, *-hoz* (Do, e) — A falutól északkeletre, a Fő út mentén meghúzó akácós a Popovics és Vermestán között terül el. Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Szabó-tag ~, *-ba*, *-hoz* (Ha, e) — A Gazdák erdeje összefoglaló elnevezésű erdőréssznek déli irányban, a Picskor-forrás fölötti része. Nevét tulajdonosáról kapta.

Szabó-birtok L. **Szabó-tag**.

Száldapos ~, -ba, -hoz (I) — A Batár partján és a Kanális út mentén elterülő mezőrész, mely még ma is lovak legeltetésére használatos.

Szilágyi-híd ~, -ra, -hoz (Hi) — Az Ócska-Batár középső szakaszán lévő egykor ép állapotban levő híd a Szilágyi-tagot kötötte össze. A *Szilágyi* család-név és a *híd* főnév összetétele.

Szilágyi-tag ~, -ba, -hoz (S, sz) — Az Ócska-Batár középső szakaszának két oldalán elterülő mezőrész. Megnevezését tulajdonosáról kapta.

Temető alja *Temető ajja*, -hoz (S, sz) — 1864: *Temető alja* (P). A falu délkeleti részén levő köztemetőtől nyugati irányban elterülő mezőrész, mely ma kisebb magántulajdonú földekből tevődik össze.

Temető út ~, -ra (Ú) — A Kossuth útról nyíló földesút, mely egyben a község temetőjéhez vezet.

Tibák-tanya ~, -ra (É) — A Batár-folyó és az Ócska-Batár összefolyásának közvetlen „háromszögében” elterülő lakott térség, mely az öröklődő gátörök és családjuk lakhelye. A Tibák családról kapta nevét, mely család leszármazottai öröklik a gátőri tisztséget.

Töltés ~, -re — A Batár-folyó partján lévő töltés, földmagaslat, melynek mentén hamarabb jutottak el az emberek gyalogosan Feketeardóba vagy Csepébe.

Török-barlang ~, -ba, -hoz (B) — A Setét-bükkben lévő járhatatlan barlang, melynek bejáratául egy szűk sziklahasadék szolgált. Névváltozata: **Török-pince**.

Török-pince ~, *Törökpincébe*, -hez. L. **Török-barlang**.

Úrbéres ~, -be, -hez (Ha, e) — A falutól délkeleti irányban, a Gazdák erdeje és a Veres völgye közötti nagy kiterjedésű erdőréssz.

Vas-forrás ~, -ra (F) — Az Almás¹-től déli, a Barta-tanyától keleti irányban, a Polák-erdő fölötti völgyes részben lévő „vasízű” forrás.

Vaskapu ~, -hoz (Vö) — A Fermán túl, a Kövesút és az erdő közötti, dombokkal szegélyezett kisebb völgyhöz hasonló terület.

Veres völgye ~, -be, -hez (Vö, ke, I) — A falutól délre, az Úrbéres szélétől egészen a Hegyfarig húzódó völgy, mely egykori tulajdonosáról kapta megnevezését.

Vermestán *Vermestány*, -ba (Do, ke) — A Főút mentén, a Smilku-akácós és a Bakó-tanya közötti terület.

Vér völgye *Vérvögye*, -re, -hez — 1864: *Vérvölgy* (P). L. **Kövesút**.

Vida ~, -ra, -hoz (Ho, e) — A falutól keletre a Ritus és a Diós közötti fenynyókkal benőtt sötétebb erdőréssz. Határában őzetetők találhatók.

Vince-domb ~, -ra, -hoz (D) — 1864: *Vincze domb* (P). A Fő úttól nyugati irányban, a Mező utcáról nyíló mezei út melletti kisebb domb. Nevét a földet birtokló családról kaphatta.

Vince dombja ~, -dombára, -hoz. L. **Vince-domb**.

Wagner-birtok ~, *Vágner-tag*, -hoz (D, ke, I, sz) — A Bakó-tanya és a Morvai-föld közötti részen elterülő földbirtok. Egykor egyetlen tulajdonosa volt (róla kapta elnevezését), ma több család megosztott tulajdonában van.

Rövidítések

A hely fajtájára, jellegére utaló rövidítések

B	barlang	Fo	folyó	S	sík
D	domb	Fr	falurész	Szi	szikla
Do	domboldal	G	gödör	U	utca
Dt	dombtető	Ha	hegyalja	Ú	út
É	épület, építmény	Hí	hid	Úsz	útszakasz
F	forrás, kútként használt forrás	Ho	hegyoldal	Vö	völgy
		Ht	hegytető	Vöf	völgyfő

A művelési ág rövidítései

e	erdő	k	kaszáló	l	legelő
gy	gyümölcsös	ke	kert	sz	szántó

Egyéb rövidítések

N. népnyelvi, nyelvjárási

~ a szócikkben a köznyelvvel megegyező népnyelvi adat jelölésére

BARTA VIKTÓRIA

Irodalom

- ACZÉL LÁSZLÓ (1908): *Ugocsa megye népoktatásügye 1900–1902*. Budapest, Franklin Nyomda.
- CSOMORTÁNI MAGDOLNA (2004): Karcfalva helynevei 1. *Magyar Nyelvjárások* 42: 180–203.
- FNESz. = KISS LAJOS (1988): *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. 1–2. Negyedik, javított és bővített kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KOVÁCS ELEMÉR (2005): A vendégmarasztaló Szőlősgyula — számóca és gyermekáldás. *Kárpátinfo Hetilap* 9/18 (2005. május 7.): 4.
- MIZSER LAJOS (1999): *Ugocsa és Ung megye Pesty Frigyes 1864–66. évi helynévtárában*. Nyíregyháza, Stúdió Kiadó.
- MOLNÁR JÓZSEF–MOLNÁR D. ISTVÁN (2005): *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász, Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa.
- SZABÓ ISTVÁN (1937): *Ugocsa megye*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- TESz. = BENKŐ LORÁND főszerk. (1967–1984): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. 1–3., 4. Mutató. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- ÚMTsz. = B. LŐRINCZY ÉVA főszerk. (1979–): *Új magyar tájszótár*. 1–. Budapest, Akadémiai Kiadó.